

Бідюк Інна Аркадіївна
Кандидат психологічних наук, доцент
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є.Жуковського
«ХАІ», м.Харків

ІНТЕЛЕКТ ЯК КАТЕГОРІЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ).

Статус інтелекту є досить парадоксальним: його місце в історії людської цивілізації, відношення до інтелектуально обдарованих людей у повсякденному соціальному житті та характер досліджень інтелекту (інтелектуальної діяльності) в області психологічної науки.

У загальному виді інтелект - це система психічних механізмів, які визначають можливість побудови індивідом суб'єктивної картини суспільства.

З психологічної точки зору призначення інтелекту - створювати порядок з хаосу на основі приведення у відповідність індивідуальних потреб з об'єктивними вимогами реальності. Інтелект - як здоров'я: коли він є та працює, він не помітний і про нього не думаєш, коли ж його недостатньо та в його роботі починаються збої, то порушується хід життя.

Одним з вирішальних факторів економічного розвитку постає інтелектуальне виробництво, а ключовою формою власності - власність інтелектуальна. На думку ряду аналітиків, можна говорити про інтелектуальний переділ суспільства, що визначає конкурентну боротьбу окремих держав за переважне володіння інтелектуально обдарованими людьми - потенційними носіями нового знання.

По-друге, інтелектуальна творчість, будучи невід'ємною частиною людської духовності, виступає в якості соціального механізму, що протистойть регресивним лініям у розвитку товариства.

По-третє, робота інтелекту - це гарантія особистої волі людини й самодостатності її індивідуальності.

Проблемі інтелекту, визначенню та розвитку приділяли достатню увагу (Р.С.Немов, Ж.Піаже, М.А.Холодна, Д.Векслер та інш.). Інтелект порівнювали з процесом мислення; визначали як здібність індивіда до раціонального мислення та ефективної взаємодії з навколишнім світом (Д.Векслер); розумова діяльність (Ю.М.Шилков)...

Психологічній діагностиці інтелектуальної діяльності присвячено безліч монографій, практичних посібників, методичних вказівок.

Спроби пояснення різниці між чоловіками й жінками на рівні соціальних і фахових досягнень зводяться до двох схем: 1) біологічні (генетичні) розходження між чоловіками й жінками вважаються головною причиною; 2) соціальні умови сприятливі для домінування чоловіків, система виховання й розподілу ролей дає більше шансів для розвитку самодостатності чоловіків.

Генетики вважають, що чоловік є носієм ознак, які еволюціонують, а жінки - консервативних. Відповідно розмір варіації будь-яких ознак у чоловіків більше, ніж у жінок, при рівності середніх значень ознак, крім “эволюционно прогрессивних”.

Дослідження різних психологів та використання різноманітних методик дають свої результати. Жінки краще виконують тести на швидкість сприйняття знакової інформації й зображень. Вони краще запам'ятовують локалізацію предметів у просторі, їх розташування.

Чоловіки значно краще, ніж жінки, виконують просторові тести. Це ставиться, у першу низку, до завдань, які вимагають просторового подання й уявного обігу предметів. Вони краще виконують завдання на розрізнення, на пошук простих фігур, “захованих” у складні (тести на “полезависимость-полenezависимость”). Чоловіки значно переважають жінок у тестах оцінки математичних здібностей (відповідні субтести ВАТ, ОАВТ, тест Амтхауэра й ін.). При вирішенні завдань на запам'ятовування маршруту з'ясувалося, що чоловіки швидше вивчають маршрут, але жінки запам'ятовують більше шляхових орієнтирів.

Всі дослідження в історії психології говорять про те що різниця між чоловіком та жінкою проявляються не тільки в індивідуальних здібностях, культурному розвитку, але й в інтелектуальному розвитку.

Була спроба пояснити ці розходження не статевими, а особистісними особливостями, зокрема статевою роллю, що виконує індивід: маскулінізовані жінки краще справлялися з тестами на математичні можливості. Взагалі, жінки із чоловічими рисами характеру домагаються більших успіхів в науці, чим жінки зі “звичайними” жіночими якостями.

У жінок більше розвинені перцептивні й вербальні можливості, у чоловіків - зорово-просторові. По даному численних досліджень, ці розбіжності виявляються до 10-11 років. Мова дівчаток багата, вони раніше опановують навичками читання, і розбіжності в рівні вербальних здібностей жінок і чоловіків зберігаються до старості.

Будь - які статеві чи індивідуальні особливості, навчання та виховання впливають на розвиток та становлення інтелекту. Різниця між чоловіком та жінкою існує не тільки на фізіологічному, генетичному рівні, але й інтелектуальному.

Література.

1. Г.Ю.Айзенк. Интеллект: новый взгляд // Вопросы психологии №1, 1995, ст. 111-131.
2. Вейнингер Отто. Пол и характер. Принципиальное исследование.- М.: Терра. 1992.- 480 с.
3. Женская психология. / сост. Н.А. Литвинцева.- М.:АО «Бизнес-школа», 1994.-318с.
4. Р.С.Немов. Психология. Кн. 1.- М.: Владос, 2002.- глава 11, ст.273 -311.
5. М.Л.Смульсон. Психологія розвитку інтелекту.- Київ, 2001 – 276с
6. М.А.Холодная. Психология интеллекта.- Санкт-Петербург. «Питер», 2002 – 264с.
7. М.А.Холодная. Когнитивные стили и интеллектуальные способности // Психологический журнал. Т.13, № 3, 1992. ст.84